

12 Võnnu vallavalitsus
Võnnu-Läänemaal. I

MAAOMAVAVALITSUS

EESTI MAAOMAVAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

17. oktoobril 1935. a.

Nr. 10

KOLMESTEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits.

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi nr. 12. Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr. 10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
Pooles aastas „ 2.50	Jooksvad arved: Eesti Panga Tal. linna osak. nr. 609, E. Rahvapangus nr. 991 ja Põllumeeste keskpangas nr. 728.	Dokumentide kaotamise kuulutused 50 senti dokumendi pealt.
1923 aastak. „ —.50		
1924—1934. a. à „ 2.50		

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Omavalitsuste majandamisest	Lhk. 147
Uuendusi hoolekande alal. H. Sepp	„ 149
Valdade ja alevite eelarvete koostamisest.	
Oskar Angelus	„ 153
Omavalitsuste tegelasi	„ 159
Küsimusi ja vastuseid	„ 159
Kuulutusi	„ 146

Perekonnaseisu
Kantseleimargid

25- ja 50-sendilised
on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu
büroost

hinnaga 10 senti poogen (20 tükki).

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A.-S.

„OMA“

Põhi- ja tagavarakapitalid üle
Kr. 520.000.—

toimetab

tuule-,

elu-,

rahe-,

koduloomade-,

murdvarguse- ja

klaasikindlustusi

Edasikindlustuste vastuvõtmine valdade vastastikku kindlustusseltsidelt.

Seltsi osanikkudeks on kõigi maakondade omavalitsused, paljud linna-, alevi- ja valdade omavalitsused.

Seltsil omad majad Tartus ja Viljandis.

Juhatus ja peakontor: Tartus, Riia tn. 41, telef. 3-44 ja 5-62.

Peaagentuurid:

Tallinnas, Väike-Karja tn. 3, telef. 437-59.

Rakveres, Viru Pangas, telef. 109.

Pärnus, Rütli tn. 29, telef. 2-30.

Agentuurid kõigil pool üle maa.

Tähelepanu!

Liidu laos on veel piiratud arvul saadaval

„Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta“

Koostanud E. Maddison ja J. Kaiv.

Liidu juhatuse otsusega on otsustatud, et likvideerida ladusolevat vähest tagavara lõpulikult ja et vastutulla raamatu tarvitajatele, müüa viimaseid eksemplare broshüüritult 6 krooni ja nahkkoites 8 krooni 50 senti eksemplar.

Raamat sisaldab üle 1000 lehekülje ja mahutab eneses kogu vene- kui ka omariikluse aegse normide kogu maakonna-, valla-, alevi- ja osaliselt ka linnaomavalitsuste kohta.

See raamat ei tohiks puududa üheski omavalitsuse- ega riigiasutuses ja on vajaliseks käsiraamatuks igale omavalitsustegelasele ja ka igale kodanikule.

Tellimised saata: Eesti maaomavalitsuste liit,
Tallinn, S. Roosikrantsi 12.

Omavalitsuste majandamisest.

Aeg on hakata juba mõtlema omavalitsuste eelarvete koostamisele järgnevas aastaks, selgitama vajadusi ja kalkuleerima nende rahuldamise võimalusi.

Valla- ja alevivalitsused on seni oma eelarvete koostamisel püüdnud rahuldada peaaesjalikult ainult jooksva aasta tarbeid. Tuleviku üle palju ei muretsetud, pikemaks ajaks vajadusi ette aimata ei püütud ega kavatsusi nende rahuldamiseks ei tehtud. Nõudis vallamaja või koolimaja suuremaid parandusi, milleks harilikkudest aasta tuludest ei jatkunud, tehti laenu. Asuti uut koolimaja ehitama, tehti laenu juurde.

Mõni vald ehitas korraga mitu koolimaja ja tegi selleks laenusid nii pankadelt kui eraisikutelt, kust aga sai. Ehitusega saadi kuidagiviisi niikaugemale, et võidi asuda majade kasutamisele, siis osutus järsku, et ka valla kandejõud oli otsas. Majad jäid ja seisavad seest krohvimata ja väljast vooderdamata ja värvimata, luituvad ja kõdunevad. Ehitused võeti ette ilma kindla teostamise kavata, ilma, et oleks enne jõutud selgusele, kuidas ja kunas need suudetakse viia lõpule. Ehitama asuti sagedasti juhuslikult, teiste õhinal või mõne üksiku õhutusel, kaalumata põhjalikumalt mitte üksnes teostamise võimalusi vaid ka tõelikke vajadusi. Mitmed uue koolimaja asukohad on valitud ebaõnnestunult ja ruumid osutuvad liialt suurteks ümbruskonna laste arvu kohta, leiavad vähest kasutamist ja koormavad valda asjatult suurte küttekuludega.

Niiviisi põhjalikumalt kaalumata ja pikemalt ettekavatsemata teotsemisega on mitmed valla- ja alevivalitsused satunud raskustesse, milledest ülesaamine nõuab paljude aastate vältel suuri pingutusi, elanikkude maksuvõime viimase ulatuseni ärakasutamist. Üks vallaomavalitsus sattus oma majandamisega juba niisugusesse ummikusse, kust tema enese organid — vallavalitsus ja vallavolikogu — ei suutnudki enam leida väljapääsu, milletõttu järelevalvevõim pidi need mõlemad kõrvaldama ja asendama ajutiseks hooldajatega — määratud vallavalitsusega, kes peab valla raskustest välja viima ja normaaloalukorda tagasi juhtima. Samuti on vääratunud oma majandamisega ja võetud hooldamisele üks linnaomavalitsus.

Mõnede omavalitsuste mõned esindused — volikogu ja valitsus — püüdsid jälle hiilgada ja meeldida oma valijatele sellega, et harrastasid kanget kokkuhoidu: surusid hästi kokku kulusid ja määrasid madalaks maksud, rahuldasi ainult hädalisi jooksvaid tarbeid, kasutasid endiseid tagavarasid ja seniseid varandusi, ei uuendanud, kogunud ega kohendanud omaltpoolt midagi.

Seesugused kurvad kogemused manitsegu omavalitsuste tegelasi tõsisele ettevaatusele, vajaduste aegsasti ettenägemisele, algatuste ja ürituste kainelt läbikaalumisele ning teostamise võimaluste põhjalikult väljaselgitamisele.

Kes elada ja elu edasi arendada tahab, see ei raja oma tegevust ainult tänapäeva tarvetele, vaid püüab hoolitseda ka kaugema tuleviku ette. Otstarbekamaks ja tagajärjekamaks majandamiseks põlumees jaotab oma põllu mitmeks väljaks ja arvestab nende külvikordadega mitme aasta peale ette. Ka meie riiklikus valitsemises plaanitsetakse ja valmistatakse pikema aja peale ette mitmeaastaku tegevuskavasid. Omavalitsused toimigu samuti. *Valla- ja alevivalitsused*, asudes eelarve koostamisele järgnevas aastaks, ärgu piirdugu ainult jooksvate tarvete rahuldamisega, vaid *püüdku selgitada ja näha ette ka kaugema tuleviku vajadusi ning reserveerida aegsasti summasid ka nende jaoks*. Ärgu kasutatagu ja kulutatagu ainult aasta-aastalt edasi varemalt kogutud ja muretsetud varasid, vaid püütagu neid ka järjest täiendada ja uuendada.

Suur osa meie vallamajadest ja koolimajadest on vanad ja väiksed, ei vasta kaugeltki enam praeguse aja tarvetele ega nõuetele. Eriti vallamajasid on väliselt näotuid ja seest muste: katused krobelseks muutunud, katkenud ja lapitud, la-sevad mõnelpool isegi vihma läbi; seinad viltu langenud või maasse vajunud, värv neilt ammu luitunud, kui kunagi üldse värvitud olid; sisseviivad esikud pimedad, tubades laed ja seinad määrdunud ja suitsunud, seintel krohv katkenud ja langevad, tapeedid rebenenud, põrandad värvimata, põrandalauad kulunud ja kokku kuivanud, nende vahed täitunud väljast jalgadega sissekantud poriga, mõned põrandad osalt ka kõdunenud ja katkenud, nii et vallamajasse sisseastudes murra kas

või jalad. Leidub vallamajasid sammeldanud õlest katusega ja maa (savist) põrandaga, nagu vanadel rehetaredel. Ka vallamajade lähem ümbrus avaldab mõnel pool nagu mahajäetuse, hoolimatuse ja lohakuse ilmet. Maanteelt vallamaja juurde viiv tee osutub rööpliseks ja aukliseks. Vallamaja ukseesine kuival ajal tuiskab liiva ja tolmu, vihmasel ajal seal lainetavad veeloigud ja paterdatakse poris. Vallamaja seisab nagu alasti, puudub ümbritsev aiake, puuduvad kaunistavad puud ja pöösad, või kui need ongi kunagi istutatud, siis — jäetud hoole ja ravita — nad on metsistunud või kuivanud ja raagunud. Meil on vallamaju ja koolimaju näotumaid kui ümbruskonna talumajad. Ometi peaks vallaomavalitsus, kelle ülesandeks on kohaliku heaolu ja korra eest hoolitsemine, olema eestkätt ise korralikuse eeskujuks oma elanikkonnale. Viletsad vallamajad ja koolimajad heidavad halvustavat varju mitte ainult vallaomavalitsuse tegelastele, vaid ka kogu vallale, kes ei ole oskanud valida omale hoolikaid, korraldavaid tegelasi, või kes üldse ei ole suuteline iseseisva omavalitsuse üksusena ennast väärikalt korraldama. Vallamajade ja koolimajade korraldamatus, eriti nende pidamine hooletult — mustalt ja räpakalt, heidab varju ka kogu meie rahvale välismaalaste silmis, kes iga aastaga järjest rohkemal arvul meid külastavad ja meie elu-olu kohta muljeid saavad ja kaasa viivad eestkätt selle järele, kuidas neile näivad meie omavalitsuste asutused — vallamajad ja koolimajad. Neid halvustavaid muljeid, mis saadakse näotutest vallamajadest ja koolimajadest, ei ole meie rahvas kaugeltki enam ära teeninud ja need ei tohiks kanduda enam edasi. Suur osa meie talumajadest on kaunimad, puhtamad ja korralikumad kui mõned vallamajad ja koolimajad.

Aleviomavalitsuste ühel osal puuduvad sootuks omad majad nii alevivalitsuse kui kooli jaoks.

Mis paljude aastate jooksul on seisnud korraldamata ja jäänud tegemata, seda ei suudeta seada korda ega teha järele ühel aastal, see tuleb jaotada mitme aasta peale ja selle teostamiseks valmistada mitmeaastaku tegevuskava, nii kuidas iga omavalitsuse vajadused selle tingivad ja võimalused lubavad. Uute hoonete ehitamise, värvimise, krohvimise, ahjude ja katuse uuendamise, sisemise valgendamise või puhastamise jne. vajadused ei tekki järsku, juhuslikult. Kõiki neid va-

jadusi on võimalik kaugele ette näha ja nende teostamiseks aegsasti ette valmistada. *Valla- ja alevivalitsused selgitagu välja milliste uute hoonete ehitamine või milliste nende seniste hoonete juures mis-sugused täiendused, parandused või ümberehitused osutuvad vajalikuks ja kudas — millistel aastatel — ning kuidas neid suudetakse teostada: mis nad võivad minna maksma ja kas ja kuipalju jätkub nende teostamiseks harilikke jooksvaid tulusid, palju tuleb puudus ning kuidas võimaldub puuduva osa katmine — mitme aasta peale jaotamisega ja tagavaraks valmis kogumisega.* See pikema aja peale, oma kandejõu kohaselt koostatud majandamise kava esitatagu kinnitamiseks volikogule ning selle ette kindlaksmääratud kava järgi käidagu. Siis ei ole vaja teha laenusid ega toimida pillapalla, nagu seni on toimitud ja satunud raskustesse. Hoidutagu võimalikult laenude abil teotsemisest, sest “võlg on võõramehe oma”, ütleb vanasõna. Mõistlikum on vajalikud summad aegsasti enne ette valmis koguda, kui laenata ja pärast laenu tasuda ühes intressidega, mis läheb märksa kulukamaks. Omavalitsused ei peaks asuma ühegi suurema, kulukama ettevõtte teostamisele enne kui selleks pole kogutud vajalikku kapitali, vähemalt poole või veel suurema osa sellest. Sest kui seni ei ole suudetud tagavara koguda, millest ja kuidas siis suudetakse ettevõtte teostamiseks tehtavat laenu tasuda?

Esimesesse järjekorda — lähema aja ülesandeks — võetagu seniste vallamajade ja koolimajade kaunimaks kohendamine, nende seadmine viisakamasse, omavalitsusele väärikamasse seisukorda, kus need on lastud minna laokile ja muutuda näotuks. Majad tuleksid väljast ja seest puhastada ja üle värvida ning ümbrus kaunistada, rõõmsamaks muuta, et nad ei tekitaks hoolimatuse, mahajäetuse ega nukruse tunnet.

Teise järjekorda määratagu seniste vallamajade ja koolimajade suuremad, põhjalikumad parandused, juurdeehitused ja ümberehitused ning kolmandasse järjekorda — kaugema tuleviku ülesandeks — uute vallamajade ja koolimajade ehitamine, kus see just kiiresti vajalikuks ei osutu seniste aegsamate kavatsuste puudumisel.

Enne seniste hoonete põhjalikumale parandamisele või uute hoonete ehitamisele asumist valmistatagu ja lastagu kinnitada nii ehitise tehniline plaan ja kulu-

de eelarve kui ka ehitise teostamise kava, määrates kindlaks: ehitise millised osad millistel aastatel peab tehtama valmis, mis need lähevad maksma, palju on selleks oma summaksid, kuipalju ja kellelt saadakse laenu, kui kõrgete %%-dega ja tasumise milliste tähtaegadega. Kui ettevõtte teostamiseks kõik on aegsasti ette valmistatud, üksikasjalikult ette nähtud, õieti kalkuleeritud ja kindlaks määratud, siis ei saa juhtuda midagi ootamatut, midagi niisugust, mis võiks takistada või raskendada algatuse lõpule viimist.

Koolivõrgu alalised muutmised peaksid kord ka lõppema ja koolivõrk pikemaks ajaks kindlaks kujunema. Senised katsetamised ja kogemused koolivõrguga peaksid võimaldama tulevikus kooli asukoha õieti määramise ja koolimaja vajaliku suuruse õieti kalkuleerimise vastavalt laste arvule. Eksimused sellel alal ei tohiks enam korduda. Koolimajade korraldamist võib ja tuleb teostada viivitamatult, nõnda kuidas kellegi omavalitsuse kandejõud seda võimaldab.

Uute vallamajade ehitamisele ja seniste vallamajade põhjalikumalt ümberehitamisele asumisega tuleks aga esiotsa veel oodata, kuni laheneb valdade ümberkorraldamise küsimus. Valdade ümberkorraldamisega võivad mõned vähemad vallad liituda ja mõned senised vallamajad osutada ülearuseks, valdadel võivad muutuda piirid ja kujuneda uued keskused, kuhu vallamaja asetamine oleks otstarbekohasem. Valdade ümberkorraldamine seisab juba kauemat aega päevakorral, alates riigi algusest saadik, tekitab elanikkudes teadmatuse tunnet tulevase ühise kuuluvuse ja tulevaste ühiste vajaduste kohta, pidurdab ja halvab vallaomavalitsuste tegevust, eriti väiksemates ja tükeldatud valdades, kus senine ühtekuuluvus ei vasta ühiselulistele vajadustele ega või jääda püsima. Selle teadmatuse venitamine ja ootamise pingutamine ei või kesta lõpmatuseni. Vallaomavalitsuste tegevuse hoogustamiseks ja edustamiseks on val-

dade ümberkorraldamise kiiresti lahendamise hädavajalik, millega ei peaks enam kauemini viivitama. Kuid oodatav valdade ümberkorraldamine sunnib ettevõtte tusele uue vallamaja otselt ehitama asumisega, ei takista aga sugugi mitte kavatsuste tegemist uue vallamaja ehitamiseks või senise ümberehitamiseks tulevikus ning selleks aegsasti vajaliku kapitali kogumist, kusjuures vallamaja asukoha ja ehitamise aja küsimused võivad esialgu jääda lahtiseks. Selline tuleviku ette hoolitsemine ja tuleviku jaoks reservide kogumine ilmestab valla elujõudu ja tahet iseseisvalt edasipüsimiseks, võib mõjutada ja põhjustada valla säilitamise ning veel tugevdamise uute osade juurdeliitmisega valdade oodatud ümberkorraldamisel.

Samuti püüdku koguda omale reserve aleviomavalitsused, eriti need, kellel seni sootuks puuduvad omad majad oma asutuste — alevi valitsuse ja kooli — paigutamiseks.

Et reservide kogumine ja varade uuendamine ning üldse omavalitsuste majandusline tegevus võiks toimuda plaanilikult ja järjekindlalt, pidurdamatalt muutuvatest meeololudest, mis võivad tekkida muudatustega omavalitsuse esindajate koosseisus, selleks *nii valla- kui alevi-valitsused koostagu ja lasku kinnitada pikema aja peale mitmeaastaku majandamise kavad*, milliseid peavad täitma ka praeguste tegelaste järglased, kes võivad juhtuda loiumad, vähem ettenägelikud ja vähem hoolikad, kui praegused tegelased, ning muidu — ilma varemalt valmistatud kohustava kavata, võib olla, piirduksid ainult omaaja jooksvate tarvete rahuldamisega ega ei püüakski muretseda tuleviku ette. Kui aga tulevastel tegelastel on samuti ettenägelikkust, head tahtmist ja püüdu, siis nad täiendavad ja arendavad edasi senist majandamise kava, nii et omavalitsuse heakorra edenemises ei tule seisakut.

A. L.

Ühendusi hoolekande alal.

H. Sepp.

Nagu teada teostus meil hoolekande korraldamine 1925. a. kehtima hakanud „Hoolekande seaduse“ alusel. Seaduse vastuvõtmise ja maksmapanemise ajal valitsesid meil teistsugused olud nii poliiti-

lisel kui majanduslisel alal, mille tõttu see vastuvõetud seadus osutus laiaulatuslikuks ega ka mitte hästi sobivaks meie oludele ja muutus peagi ülejätkäivaks riigi- kui ka omavalitsuste-majanduslisele

kandejõule, mida omajagu halvendas majanduskriis. Teiseks ilmnes aja jooksul Hoolekande seaduses veel teisi puudusi, vastolusi üksikute osade vahel ja võimalusi seadust mitmesuguselt tõlgitseda. Kuid vaatamata nendele puudustele maksis see seadus vastuvõetud kujul, väljaarvatud paar vähemat muudatust, kuni käesoleva aastani.

Seaduse muutmise vajadus võeti Haridus- ja sotsiaalministeeriumis tõsiselt kaalumisele läinud aasta sügisel, mil töötati välja alused ja põhimõtted, mis olid vajalikud läbi viia hoolekande seaduse muutmisega. Need põhimõtted ja alused kiideti heaks Vabariigi Valitsuse poolt ning vastavalt neile koostati ministeeriumi poolt seaduse eelnõu. Selles eelnõus soovisid omavalitsuste liidud näha mõningaid muudatusi. Nende soovide rahuldamiseks kutsuti kokku ministeeriumite ja omavalitsuste liitude esindajate vaheline komisjon, kus kõigis lahkumisevates küsimustes jõuti ühiste seisukohtadele. Vastavalt neile seisukohtadele koostati seaduseelnõu lõpulikult ja esitati Vabariigi Valitsusele. See eelnõu mägi ette õige laiaulatuslisi ja põhjalikke muudatusi meie senises hoolekande korralduses, kuid selle hoolekande seaduse muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu maksmapanemine tunnistati Vabariigi Valitsuse poolt enne omavalitsuste reformi läbiviimist mitteotstarbekohaseks ja lükati tema maksmapanemine edasi. Kuna aga maksvas Hoolekande seaduses esines ühelt poolt sarnaseid eeskirju, mida ei olnud suudetud senini täita vastavate krediitide mittaesitamise või nende eeskirjade teostamise võimatuse tõttu ja seega tuli seadust rikkuda, teiselt poolt esines seaduses sarnaseid puudusi, mis ei võimaldanud otstarbekohaselt hoolekande teostamist, siis pidas ministeerium tingimata tarvilikuks kiiremas korras mõningad vähemaulatuslikud muudatused ja täiendused maksvas Hoolekande seaduses läbi viia veel enne omavalitsuste ümberkorraldamist. Selleks valiti Haridus- ja sotsiaalministeeriumi poolt eellpoolnimetatud laemaulatuslisest seaduse eelnõu muutmise kavast välja vastavad osad ja koostati vähemaulatuslik seaduse eelnõu ning esitati Vabariigi Valitsusele. See seaduse eelnõu võeti Vabariigi Valitsuse poolt vastu ja pandi kehtima Riigivanema dekreediga 1. maist 1935. a. (RT 43 — 1935).

Vaatame lähemalt millised on need uuendused ja muudatused, mis nimetatud dekreet Hoolekande korraldusesse tõi.

1. Eelmine Hoolekande seadus andis puudustkannatajatele suured õigused ja võimalused hoolekandelise abi nõudmiseks ja kasutamiseks ühiskonna kulul. Nii deklareeris maksvuse kaotanud Hoolekande seaduse § 1, et „hoolekande alla kuuluvad kõik isikud, kes kannatavad puudust või vajavad hoolekandelist abi ähvardava puuduse eemale tõrjumiseks“. Edasi järgnes üksikute hoolealuste liikide loetelu, kes eriti hoolekande alla kuuluvad. Muudetud seadusega on see välja jäetud, sisse on toodud aga nõue, mida tuleb silmas pidada kogu seaduse ulatuses ja nimelt, et hoolekandelise abi korraldamisel saaks peetud silmas 1) et abi ei ulatuks üle nende elatistingimuste, milles tavaliselt elavad töötava rahva-kihtidesse kuuluvad kodanikud, kes ei kuulu hoolekande alla ja 2) et abisaamine ei kehtaks kauem, kui need tingimused, mis Hoolekande seaduse järgi õigustavad abi saamist.

Edasi pani maksvuse kaotanud Hoolekande seaduse § 25 hoolekande asutistele kohustuse korraldada isikutele hoolekandelist abi ka siis, kui isikutel oli sarnaseid omakseid või sugulasi, kes seaduse järgi olid kohustatud ja suutsivad isiku eest hoolt kanda, kuid seda ei teinud. Muudetud seadus ei tee abiandmist sel juhul enam asutistele kohustuseks vaid annab õiguse asutistel talitada oma äranägemise järgi, kas anda abi või mitte.

2. Endises Hoolekande seaduses esines mitmel pool hoolekandelise abi kindel loetelu, mis võttis võimaluse abi korraldada isikutele isikult abi anda oma äranägemise järgi, sellele vastavalt kuidas konkreetsel juhul vaja oleks olnud. Nii määras § 98 milles seisab täielik ülalpidamine: siia kuulus toit, riided, ihu- ja voodipesu ning voodiriided; § 100 kuulus natuuras antava abi alla korter, küte, riided ja toiduained; § 113 nägi ette, et vanadekodust lahkumise korral tuli anda hoolealusele kaasa tarvilikud riided, pesu ja jalanõud. Kõige selle tõttu olid sagedased juhud, kus hoolealused nõudsid omale abi selles suuruses nagu seadus ette nägi, küsimata, kas omavalitsusel selleks ka võimalust oli.

Kõik need §§ on muudetud selles mõttes, et abi suuruse üle otsustamine on antud abi korraldava hoolekande asutisele. Nii on seadusest kustutatud § 98 täies ulatuses; § 100 ja 101 määravad endise loetelu asemel, et abi tarvitajale antakse „vajalist või tarvilikku hoolekandelist abi kas rahas või natuuras“.

3. Muudetud Hoolekande seadusesse on viidud mitmeid täiendusi, mis võimaldab hõlpsamalt tagasi saada isikutele korraldatud hoolekande kulusid. Nii on täiendatud § 3 selles mõttes, et kui hoolekande asutiste poolt on paigutatud hoolekandelisesse või raviasutisesse sarnane isik, kes saab pensioni, abiraha või muud toetust, siis need summad maksetakse välja hoolekannet korraldanud asutisele viimase sellekohasel nõudel ja nendest summadest kaetakse selle isiku hoolekande ja ravikulud; § 6. on võetud täiendus, mis võimaldab korraldada hoolekandeesutisesse paigutatud abisaajatele nende jõu ja võimete kohaseid töid; § 10¹ võimaldab administratiiv korras (missugune kord palju hõlpsam ja elastsem harilikust kohtu korras) sisse nõuda hoolekande korras riigi- või omavalitsuse hoolekande- või raviasutisesse paigutatud isikute ravi- ja ülalpidamise kulud asutisse paigutatud isikutelt enestelt või nende eest hoolt kandma kohustatud isikutelt. Seni kehtinud seaduse järgi võis neid kulusid nõuda ainult harilikus kohtu korras. See § kergendab tunduvalt hoolekande asutiste tegevust.

Täiendatud § 23¹ järgi on antud hoolekandelise abi kulusid kandnud asutisele õigus neid kulusid tagasi nõuda administratiiv korras abisaanud isikult, siis kui isik on omandanud vastavaid sissetulekuid või varasid ja kui see tagasinõudmine ei aseta isikut uuesti hoolekandelise abi tarvitaja seisukorda, või ei hävita selle isiku majapidamist. Seni kehtinud hoolekande seaduses sarnast võimalust otsekohe ette ei olnud nähtud.

4. Hoolekande seaduse täiendus toob kitsenduse eraorganisatsioonide poolt osalise või täielise riigi toetusega ellukutsitud hoolekande asutiste kinnisvarade kasutamise, nimelt võib neid varasid võõrandada, pantida või kasutada teiseks otstarbeks ainult Haridus- ja sotsiaalministeeriumi poolt antud loal.

5. Hoolekande tegelikul korraldamisel on esinenud sarnaseid juhte, kus hoolekande korras alalist abi saavad isikud on omad varad ära kinkinud ja pantinud teistele isikutele selleks, et varjata oma tõelikku varanduslist seisukorda ja seega edasi saada hoolekandelise abi. Täiendatud Hoolekande seadus § 26¹ järgi on sarnased kinkimise või pantimise lepingud maksivad ainult siis, kui kinkija või pantija elukoha linna-, alevi- või vallavalitsus selleks on andnud oma nõusoleku.

Nende varade võlgadega koormamise või võõrandamise takistamiseks võib abiandja asutis nõuda vastava keelumärguse sissekandmist kinnistusraamatusse kinnistusjaoskonnas.

6. Suurema ja põhjalikuma muudatuse seni maksnud hoolekande korraldusesse toob õieti muudetud seaduse § 8. Selle järgi tehakse linna-, alevi- või vallavalitsuste ülesandeks anda igale nende administratiiv piirides elavale lahtisel või poolkinnisel hoolekandel olevale isikule hoolekande raamatu. Abisaajad on kohustatud neid raamatuid esitama nii hästi riigi-, omavalitsuste- kui ka eraorganisatsioonide-hoolekande asutistele igasuguse hoolekandelise abi nõudmisel. Samuti tehakse ka kohustuseks kõigile hoolekandelistele asutistele kui ka eraorganisatsioonidele neisse raamatutesse äramärkida igasugune nende poolt hoolealusele antud abi. Kes oma hoolekanderaamatut ei esita sihiga varjata saanud hoolekandelise abi ja asutise ametnik või organisatsiooni juhatusliige, kes ei märgi tahtlikult hoolekanderaamatusse saadud abi, võetakse vastutusele kriminaalseadustiku § 391¹ põhjal, mis ette näeb aresti karistuse mitte üle 3 kuu või rahaträhvi mitte üle 300 krooni.

Hoolekande-raamatute sisseseadmine oli vajalik just selle tõttu, et esines palju sarnaseid hoolekandelise abisaajaid, kes läbi käisid kõik kohapealsed hoolekande asutised ja nurusid toetusi siit ja sealt ettetuues, et tema ennem kusagilt mujalt abi ei ole saanud, iseäranis oli see võimalik suuremates linnades, kus hoolekande korraldamise alal teotses peale omavalitsuse- ja riikliste hoolekande asutiste veel mitu eraorganisatsiooni. Hoolekanderaamatute sisseseadmine aitab ka paremini selgitada isikute elukohti kolme viimase aasta jooksul ja hõlbustab seega hoolekande kulusid kandma kohustatud omavalitsuse kindlaks määramist, missugune iseäranis maal raske, kuna kodanikkude sunduslik registreerimine maal kaotatud.

Hoolekanderaamatu vorm ja väljaandmise ning pidamise korra määrused anti Haridus- ja sotsiaalministri poolt 31. mail s. a. ja avaldati käesoleva aasta Riigi Teatajas nr. 55. Raamatusse tuleb sisse kanda andmed abitarvitaja kohta, millest saab täpse ülevaate hoolealuse seisukorrast.

Hoolekanderaamatute sisseseadmine on igatahes suur samm edasi hoolekande otstarbekohasema korralduse poole.

7) Endise Hoolekande seaduse § 210 p. 7 järgi oli Haridus- ja sotsiaalministeerium kohustatud andma aastas omavalitsustele hoolekande asutiste sisseseadmiseks 250.000.— krooni toetust. Riigi tulude vähenemise tõttu ei olnud võimalik aga juba mitu aastat seda toetust eelarvesse võtta. Kuna suur osa hoolekande asutisi on aga juba sisseseatud, siis puudub ka tarvidus toetuse andmiseks endisel määral. Sellepärast on muudetud hoolekande seaduses määratava summa suurus tähendamata jäetud ja muudetud seaduse § 10 nähtud, et riik annab omavalitsustele hoolekande asutiste sisseseadmiseks toetust 50% ulatuses tegelikkudest kuldudest riigi eelarvega määratavate krediidide piires. Sellega oleks võimalik nimetatud asutisi edaspidi ellukutsuda pikema aja jooksul kord-korralt selle järgi, kuidas riigi ja omavalitsuste majanduslik seisukord seda võimaldab.

8. Endise seaduse § 11 järgi pidid kohalikud omavalitsused välja töötama üldise ja iga-aastase hoolekande-kava oma piirkonna kohta, üleriiklised kavad pidi aga välja töötama Haridus- ja sotsiaalministeerium. See paragrahv on jäänud elluviimata, kuna tegelik elu näitas et neid kavu oli võimatu koostada ja täita.

Muudetud seaduse § 11 järgi tuleb igal linna-, maa-, alevi- ja vallavalitsusel koostada oma administratiivpiirkonna kohta keskmised hoolekandelise abiandmise normid hoolealuste liikide järgi. Need normid tulevad esitada linnavalitsustel otsekohe, alevi- ja vallavalitsustel aga vastavate ajutiste maavalitsuste kaudu Haridus- ja sotsiaalministeeriumile hiljemalt 1-ks augustiks. Nende normide koostamise ja esitamise kohta andis Haridus- ja sotsiaalministeeriumi Tervishoiu- ja hoolekandevalitsus ringkirjalised juhtnõu-rid 7. juunil s. a. (avaldatud Haridus- ja sotsiaalministeeriumi Teatajas nr. 9).

Juhtnõu-ridele juurdelisatud vormi järgi jaotatakse hoolealused 39 liiki.

9. Endise hoolekandeseaduse § 75 järgi kuulus vigaste ja kurikalduvustega laste, pimedate, kurtummade ja nõrgamõistuslike eest hoolekanne Haridus- ja sotsiaalministeeriumile, missugust hoolekan- net ministeerium oli kohustatud teostama sellekohastes asutistes — varjupaikades, töökodades, koolkodudes ja ühiselumaja- des. Seni kuni aga neid asutisi ei ole veel ellukutsutud, kuulus hoolekanne tähendatud hoolealuste rühma kuuluvate hoolealuste eest kohalikkudele omavalit-

sustele üldistel alustel. Need asutised pidid olema ellukutsutud 1-ks jaan. 1936. aastal. Kuna aga üheelt poolt ainelistel võimalustel puudusel ei saadud neid asu- tisi ellukutsuda ja teiselt poolt ei ole ka otstarbekohane nimetatud defektsetele isikutele korraldada ilmtingimata kin- nist hoolekan- net, vaid teatud juhtudel võib nendele korraldada ka lahtist hoole- kannet, siis nähti ette muudetud hoole- kande seaduse § 75, et vigaste ja kurikal- duvustega laste, samuti ka pimedate, kurtummade ja nõdramõistuslike hoo- lekan- net korraldatakse kas sellekohas- tes asutistes, või kui see ei ole võimalik vastavate asutiste puudumisel, või ei ole vajalik, siis toimub: 1) vigaste, pimedate, kurtummade ja kurikalduvustega las- te hoolekan- ne HS III peatüki järgi s. o. samadel alustel, kui normaalsete laste hoo- lekan- ne; 2) täisealiste pimedate ja kurt- tummade hoolekan- ne HS VI peatüki jär- gi s. o. samadel alustel, kui see sünnib puudustkannatavate raukade ja teiste ala- liselt töövõimetute eest. Nõdramõistuslik- kude hoolekan- ne sünnib aga samadel alus- tel nagu see sündis vaimuhaigete ja lan- getõbiste eest, s. o. kuulub kas tervelt või osaliselt riigile.

10. Hoolekande nõukogu ülesannete hulka oli endises seaduses võetud rida sarnaste hoolekandelise abiandmise nor- mide (nagu toidu ja riiete pesu alam- määra määramine igaks aastaks, hai- gemajades ravimisel olevate hoolealuste perekondadele antava päevase toidunor- mi ja selle rahalise väärtuse määramine iga aasta kohta) ja kavade (üldise ja iga- aastase hoolekande kava) väljatöötamine ja maksmapanemine, mida tegelikus elus ei ole saadud täita ega ole selle järgi ka ol- nud vajadust, mispärast need ülesanded on seadusest ja ka hoolekande nõukogu ülesannete hulgast kustutatud.

11. Endine hoolekande seadus ei või- maldanud vallaslastele hoolekan- net kor- raldanud asutistele esineda elatisrahade nõudmisega vallaslapse isa vastu. Val- laslaste hoolekan- ne nõuab riigilt ja oma- valitsuselt suuri kulutusi. Rinnalaste ko- dudes olevatest on vallaslapsed 78—85%. Ka üldisest lastehoolekande korraldami- se kuldudest moodustavad need kuldud um- bes poole. Vallaslaste isadelt elatisraha- de kättesaamine on sagedasti väga raske ja ühenduses kuldudega, mida vallasema katta ei suuda. Tegelikult kujuneb siis olukord sarnaseks, et lapse isalt midagi kätte ei saa, kuigi kohus selleks kohusta-

nud on. Sellepärast on hoolekande seadust täiendatud § 25¹, mille järgi vallas-ema ja ta laste eest hoolekannet korraldavad hoolekande asutised saavad osa võtta ilma lapse ema erilise volitusega elatistrahade sissenõudmisest, kanda sellega ühenduses olevaid kulusid ja vastu võtta ka kättesaadud elatistrahaid ning katta esimeses järjekorras neist hoolekande kulusid ja kui neist järgi jääb, siis saab ema selle kätte.

12. Muudetud hoolekande seadusega on lahendatud ka joodikute perekondade ülalpidamise kindlustamise küsimus. Sellel alal ei olnud senini mingisugust korraldust maksuma pandud, kuna aga väga palju on sarnaseid perekondi, kelle ülalpidaja oma teenitud palga juba palga saamise päeval ära joob ja tema perekond selle tagajärjel nälga ja puudust kannatab. Selle puuduse kõrvaldamiseks täiendati Hoolekande seadust §§ 96¹ ja 96², mille järgi on sarnase isiku elukoha omavalitsusel õigus sissenõuda administratiiv sissenõudmise seaduses nähtud korras isiku teenistustasudest tema perekonna ülalpidamiseks: kui isiku perekonda kuulub peale tema enese üks liige kuni $\frac{1}{5}$; 2 liiget kuni $\frac{1}{3}$; 3 ja enam liiget kuni $\frac{1}{2}$ osa.

13. Endise seaduse § 210 p. 3 nägi ette, et kõik seaduses nähtud hoolekandelised asutised pidid saama ellukutsutud 10 aasta jooksul, arvates 1. jaanuarist 1926. a., seega 1-seks jaanuariks 1936. a. Kuna aga riigi majandusline seisukord ei ole võimaldanud kõiki seaduses nähtud hoolekandeaasutisi ellukutsuda ja ei ole näha ka, et tulevikus neid kõiki oleks võimalik ellukutsuda, siis tuleb läbi ajada seni asutatud hoolekandeliste asutistega ja uusi ellukutsuda seda mööda, kuidas selleks avanevad võimalused. Selle tõttu kustutati seadusest § 210 p. 3.

Peale tähendatud muudatuste on läbi viidud mõned vähemad puht redaktsioonilised muudatused.

Kõik siin toodud muudatused hoolekande korralduses olid läbi viidud hoolekande seaduse muutmise ja täiendamise

sega. Kuid ka 1-sel aprillil kehtima hakanud kriminaalseadustiku § 391 toob kergendust hoolekande asutuste töös.

Tähendatud § järgi on loetud süüteoaks elatise mitteandmine oma emale, seaduslikule isale või alaealisele lapsele, juhul, kui need kannatavad puudust ja see teada oli süüdlasele ning temal elatise andmiseks oli võimalus. Samuti on loetud süüteoaks tsiviilkohtu otsusega väljamõistetud elatise mitteandmine oma väljaspool abielu sündinud lapsele kolme kuu kestes, kui süüdlasel selleks oli võimalus. Siin on mähtud karistuseks arest mitte üle 6 kuu. See annab võimaluse saata vanglasse sarnased lapsed ja väljaspool abielu sündinud laste isad, kes ei anna elatist oma vanematele või lastele.

Selle § rakendamisel tuleb aga silmas pidada asjaolu, et tähendatud süüteod on viidud sarnaste süütegude hulka, missuguste eest vastutusele võtmise algatamise ja süüdistamise õigus kuulub ainult süüteoost kannatanule või ta seaduslikule või selleks volitatud esindajale. Kui süüteoost kannatanu ei esita kaebust, ei saa võtta süüdlast vastutusele. Ka nõutakse kaebuse esitamisel 5 kr. kautsioni maksmist. Hoolekandeaasutistel tuleks soovitada sarnastele hoolekandelist abi vajavatele kodanikkudele, kellele nende lapsed või vanemad ei anna elatist, kuigi neil selleks on võimalus, nende vastu esineda kaebusega Kriminaal seadustiku § 391 põhjal.

Nagu neist loetletud uuendustest hoolekande korraldamise alal nähtub, on käesoleva aasta jooksul siin läbi viidud terve rida uusi eeskirju, mis hoolekannet võimaldab korraldada palju otstarbekohasemalt ja mis võimaldab ka kulude kokkuhoiu.

Kuid veel praegu esineb meie hoolekande seaduses terve rida puudusi, mida tuleks kõrvaldada, kuid nende kõrvaldamine on lähedases seoses omavalitsustereformiga, mille tõttu nende kõrvaldamine tuli edasi lükata seniks kuni omavalitsused on ümber korraldatud.

Valdade ja alevite eelarvete koostamisest.

Oskar Angelus.

Nagu teada, puudub meil seni üldine omavalitsuste eelarvete seadus. Omavalitsuste eelarvete koostamise kord on näh-

tud ette iga omavalitsusliigi kohta eraldi maksmapandud arvepidamise korras: ajutiste maavalitsuste kohta, — Maavalitsus-

te arvepidamise korda (RT 12 — 1931) § 6—16, aleviomavalitsuste kohta — Alevivalitsuste arvepidamise korra (RT 102 — 1931) § 6—15, vallaomavalitsuste kohta — Vallavalitsuste arvepidamise korra (RT 23 — 1932) § 6—15, linnaomavalitsuste kohta — Linnade eelarvete ja aruannete koostamise ning raamatupidamise juhiste (RT 22 — 1935) § 4—21 ja vähemusrahvuste kulturomavalitsuste kohta — Vähemusrahvuste kultuurvalitsuse korralduse määruse täiendamise määruse (RT 35 — 1933) § 58¹. Igale eeltähendatud määrusele on lisatud juurde eelarvete koostamise vormid.

Omaavalitsuste eelarvete koostamiseks eeltähendatud määrusis antud eeskirjad on enam-vähem ühesugused kõigile omavalitsusile, üksikud lahkuminekul on tingitud vaid üksikute omavalitsusliikide ülesannete lahkuminekuist, näiteks, koostatakse vallaomavalitsusis tarbekorral naturaalkohuste teostamise eelarve (Vallavalitsuste arvepidamise korra § 15), ajutisid maavalitsusis — maavalitsuse teedekapitali eelarve (Maavalitsuste arvepidamise korra § 16) jne. Suurem lahkuminek on eelarve koostamise vormis: vallad, alevid, ajutised maavalitsused ja kulturomavalitsused käivad ühe vormi järgi, linnad — teise järgi.

Kuna käesoleva artikli ülesandeks pole vähemalt peatuda linnade eelarvete koostamisel, teiselt poolt aga linnade eelarvete koostamiseks antud vormid on teiste omavalitsuste vormest lahkuminevad, puudutan lühidalt siiski linnade eelarvete koostamise vorme. Viimaste erinevus üldisest vormest seisab selles, et kuna aga teiste omavalitsuste eelarveis tuludele järgnevad kulud, esinevad linnaomavalitsuste eelarveis tulud ja kulud kõrvuti: vasakpoolel kulud ja paremal poolel tulud, teiste sõnadega iga kulu peatükile vastab sealsamas tulu peatükk. Iga peatüki lõpus on tulud ja kulud võetud kokku. Kui vastava peatüki all on tehtud rohkem kulusid, kui saadud tulusid, siis märgitakse nettokulu tulude poolele, kui aga on saadud rohkem tulusid, kui tehtud kulusid, märgitakse nettotulu kulude poolele. Sellega saavutatakse, et iga peatüki lõppkokkuvõtte nii kulude kui tulude osas on sama. Eelarve lõppkokkuvõttes need nettokulud ja -tulud ei tchiiks figureerida, kuna siis eelarve paisuks suureks. Selle süsteemi tagajärjel leiame hulk tulude alasid, mis seisavad tühjad, sest seal pole ette näha tulusid. Nii esineb kohe

eelarve alguses tulude osas: peatükk 1, § I linnavalitsus. Kulude osas on selle peatüki ja paragrahvi all ette nähtud teenistustasud linnaapeale, linnaapea abile, linnanõunikele (p. 1), sõidu- ja päevarahad neile (p. 2), linna esinduskulud (p. 3). Milliseid tulusid aga võib saada neil aladel? Võib olla, et mõnele linnanõunikule arvutatakse valesi sõiduraha, mis tuleb hiljem tagasi maksta ja mis läheb linna tuluks. Kuid egas eksimuste jaoks ei koostata vorme. Ja oleks imefik, kui eelarve koostajad ja selle vastuvõtjad kartuses, et keegi eksib palkade ja sarnaste kulude väljaarvutamisel ja maksmisel, võtaksid need võimalikud eksimused juba ette eelarvesse! Samasugune on lugu tulude-kulude I peatüki II paragrahviga (linnavalitsuse kantselei). Kulude osas esinevad siin kantseleiametnike palgad, vanusetasud, perekonnaabirahad, kantseleikuludena kantseleimaterjal, posti-, telefoni- ja telegraafikulu, tempelmaksumulu, kuulutuste kulu, majanduskuludena üür, küte, valgustus, puhastus ja korrashoid, tule vastu kindlustus, edasi vallasvara soetamine, kantseleiametnike sõidu- ja päevarahad, kirjandus ja ajakirjad jne. Ei tea, missugune neist aladest võiks tulusid anda? Need on kõik puhtkulu alad, arvatud välja jällegi tagasimaksud, mille tekkimise allikaks võib samuti olla vaid eksitus. Kokkuvõetult võib esimese peatüki seitsmest alast loota tulu vaid kolmel alal (rahandusosakond, perekonnaseisusamet, statistikabüroo), nagu see ka vormis nähtud ette. Kolmanda peatüki alal ei nähta üldse tulusid ette. Neljanda peatüki alal nähakse tulusid — kolmest paragrahvist ühe alal, viienda peatüki alal — neljast paragrahvist ühe alal, kuuenda peatüki alal — kuueteistkümnest paragrahvist kaheksa alal, seitsmenda peatüki alal — kaheksateistkümnest paragrahvist üheksa alal jne. Selle vastu ei esine puhttulu iseloomuga tulude-kulude peatükkide all (peatükk 13 — ettevõtted ja peatükk 14 — maksud ja lõivud) mingisuguseid kulusid, leheküljed seisavad valged, aga peavad miskipärast seal olema. Korralise kulude-tulude eelarve vormis esineb 15 peatükist ainult 1 peatükk (peatükk 12 — varamuste kasutamine), milles kõik paragrahvid esinevad nii kulude kui tulude osas. See eelarve vorm, mille alla raisatakse ülearu- selt palju paberit ja mis on mõnes osas arusaamatu (tulud palkadest ja kulud maksudest), on meil püsinud kaua, ja

vist ka ainult seetõttu linnade tungival soovil alles jäetud. Et see kaua on püsinud ja mõnes kohas veel praegugi püsib (näiteks saksa linnades), ei tohiks tähendada, et ta peaks püsima maailma lõpuni. Öeldakse veel, ta olevat hästi ülevaatlik. Riigi eelarve on ometigi hoopis keerulisem, kuid seal sarnase ülevaatlikuse peale ei minda, seda ei tehta sel lihtsal põhjusel, et lihtsam vorm on just sama ülevaatlik. Sellele väidetakse vastu, et riigi eelarve on liiga suur, seetõttu kaotab kõnesolev vorm riigi eelarves oma mõtte. Valdade eelarved on üldiselt väiksemad linnade omist, kuid vallad pole enesele soovinud linnaomavalitsuste eelarvete vormi ja saavad hästi läbi lihtsama vormiga. Näib, et peapõhjuseks kõnesoleva vormi eest sõdimiseks on harjumus ja ebamugavus üle minna lihtsamale ja loogilisemale, kuid seejuures uuele korrale.

Üldiselt, nagu tähendatud, sarnleb linnaomavalitsuste eelarvete koostamine teiste omavalitsuste eelarvete koostamisega nagu terve arvepidamise kord (umbes kolm neljandikku linnade arvepidamise korrast on sõna-sõnalt võetud teiste omavalitsuste arvepidamise korrast).

Omavalitsuste eelarvete koostamise korda lähemalt vaadeldes peab tähendama, et praegune kord pole siiski kõige ideaalsem. Eeskirju omavalitsuste eelarvete koostamise ja üldse eelarvete kohta leidub peale eelmainitud arvepidamise kordade veel seadusis näit. Linnade sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete seaduses (VSSK nr. 274 — 1917), Ajutises aleviseaduses (VSKK nr. 187 — 1917), Valla- ja maaomavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutises seaduses (RT 18/19 — 1920), Kogukondliste koormatiste seaduses (VSK. IV lk.), ja teistes, eriti viimaste aastate seadustes, millega reguleeritakse eelarvete koostamise tähtaegade, vastuvõtmise ja kinnitamise korra, sunduslike kulude, kulude ülekandmise korra peatükist peatükki ja ühe peatüki piires ning muid küsimusi. Seetõttu oleks vaja maksuma panna uus omavalitsuste eelarve seadus, millega tuleks ellu viia ühised üldised eeskirjad eelarvete koostamise alal kõigile omavalitsustele. Mõnelt poolt olakse selle vastu, toonitades, et omavalitsuse liigid lähevad oma iseloomult ja ülesandelt üksteisest lahku, mistõttu ühiste eeskirjade makspanek eelarvete koostamiseks olevat tülikas. Siin tuleb jällegi

viidata riigi eelarvele ja riigi eelarve seadusele. Üksikute ministeeriumide ülesanded lähevad üksteisest hoopis rohkem lahku kui omavalitsuste liikide ülesanded, aga see ometi ei takista ühtlase korra makspanemist; lahkuminekuid reguleerib tulude-kulude nomenklatuur.

Mis nüüd eriti puutub alevite ja valdade eelarvete koostamisse, siis tuleb kõigepealt silmas pidada, et eelarve on „alevivalitsuse majandusliku tegevuse aluseks“ (Alevivalitsuste arvepidamise korra § 6), samuti ka „vallavalitsuse majandusliku tegevuse aluseks“ (Vallavalitsuste arvepidamise korra § 6). Mitmelt poolt väideti maksvate arvepidamise kordade arvustamisel ja muutmissetepanekute tegemisel, et eelarve on vastava omavalitsuse majandusliku tegevuse k a v a ; teda tuleb kavana võtta ja sellise kavana kokku seada. Oldi — ja ollakse osalt veel praegugi arvamusel, et omavalitsus sarnleb mingisugusele ettevõttele, kus juhtub kahjusid, kus saadakse mõnikord ka kasu, kus täpsus eelarve täitmisel ei mängi osa, vaid eelarve tõeline kuju selgub alles vastava eelarveaasta lõpul. Kujutatakse nähtavasti veel praegugi ette, et omavalitsus on mõni selts, mille eelarve harilikult lõpeb lausega: „kui tulud suurenevad, võivad suurened ka kulud“... Omavalitsuste eelarved pole mingisugused kavad, vaid nad on, nagu ülal tsiteeritud, vastava valitsuse majandusliku tegevuse a l u s e k s. Eelarve kaudu võetakse kõik tulud ja makstakse kõik kulud (Vallavalitsuste arvepidamise korra § 6). Ei tohi teha ühtki kulu, mis pole nähtud ette eelarves, ja ühelgi eelarves ettenähtud kulu, alal ei tohi anda rohkem raha välja, kui seda lubab eelarve. Erandjuhul võib seda teha volikogu (ülekandmine peatükist peatükki) või valitsuse (ülekandmine ühe peatüki piires või tagavarasummast) vastava otsuse põhjal, kui eelarve teisteks kuludeks määratud summade alal on näha ette järelejääki. Sootuks uute kulude tegemiseks või kulude tegemiseks, milleks eelarves puudub summa-kate ülejääkide näol, tuleb koostada lisaelarve.

Et eelarve oleks reaalne ja et seda reaalsust saaksid kontrollida nii omavalitsuse esinduskogu ja revisjonikomisjon kui ka järelevalveasutused, selleks on arvepidamise korraga nii valla- kui ka alevivalitsusele seatud üles nõue, et „tulude ja kulumäärad põhistatakse seaduslike alustega ja selgitavate andmetega ning

arvatlustega (kalkulatsioonidega, vaata Alevivalitsuste arvepidamise korra § 12 ja Vallavalitsuste arvepidamise korra § 11). Kui eelarve on koostatud puudulikult, kalkulatsioonide mitteesitamise või ainult osaliselt esitamisega, ei tohi esinduskogu eelarvet vastu võtta, sest ta ei vasta maksvaile nõudeile.

Nende kalkulatsioonide esitamise vastu on vaieldud. Nõupidamisel, mis 25. septembril 1931 aset leidis Siseministeeriumis, kus arutati alevivalitsuste arvepidamise korda ja millest võtsid osa peale Siseministeeriumi ning teiste riigi keskasutuste esindajate, omavalitsuste esindajad, tehti muu seas ettepanek lühendada kalkulatsioonid, neid eelarvest sootuks välja jätta, ja, kui ja kus neid vaja teha — paigutada seletuskirja. Viimasesse pole mõtet kalkulatsioonid paigutada, kus peatükkide, paragrahvide, punktide jne. kordamine erilises seletuskirjas: 1) nõuab ülearust tööd, 2) teeb ülearust paberikulu ja 3) ei paku seda ülevaadet, mida saab, kui arvutlused esinevad eelarves eneses. Viimane moment on eriti tähtis volikogude suhtes. Vallaja alevivolinikud ei ole oma valdavas enamuses tuttavad eelarve tehnilise koostamise viisiga, neid ei huvita, kuidas eelarve tehniliselt peab koostatud olema, nad ei taha kalkulatsioonid üksikute kulude juurde otsida kuskilt peidetuna seletuskirja, nad tahavad selgesti näha, kui palju raha missuguseks otstarbeks ja missuguseil põhjusil tahetakse välja anda.

Sellega oleme jõudnud etteheiteni, mis sageli tehakse, vähemalt alul tehti eelarve kava kohta: see olevat liiga üksikasjaline, tungivat juba liigselt peensusteni. Võib muidugi vaielda, kas üks või teine punkt omavalitsuste eelarvete nomenklatuuris poleks võinud ära jääda, kas poleks võidud mõned kulud, mis nomenklatuuris praegu esinevad igaüks omaette punkti all, ühendada üheks punktiks jne. Selle kohta tuleb kõigepealt tähendada, et nomenklatuurid seati omal ajal kokku omavalitsuste praktika järgi. Nomenklatuuri võeti need allaotused, mis tegelikult omavalitsuste eelarvetes figureerisid. Muidugi leidus ühes eelarves: üks peensus, teise omavalitsuse omas teine peensus jne. Endiste eelarvete nomenklatuuride kokkuvõtte andiski praeguse nomenklatuuri, mis muide aina täieneb, sest uusi tulusid ja kulusid tuleb järjest juurde, tuleb juurde kulu- ja tululiike,

mida ei tuntud arvepidamise kordade koostamisel. Ei pea paika ka väide, nagu oleks maksev eelarve nomenklatuur valla- ja aleviomavalitsusele liiga suur, nagu tuleks täita vaid pool vormis ettenähtud eelarve punktidest, pool eelarvest aga olevat tühi. Eelarvesse tuleb üldse võtta ainult need peatükid, paragrahvid ja punktid, mille all tegelikult esineb kulusid ja tulusid. Ei tohi talitada nii, nagu kahjuks veel mõni omavalitsus seda teeb, kirjutatakse maha terve vormiga antud eelarve nomenklatuur ja paigutakse sinna ja tänna summasid. Vormid on nähtud ette kõigi võimalike tulu- ja kulujuhtude jaoks, ja iga omavalitsus võtab vormist selle osa, mida ta täidab, milles tal esinevad tulud ja kulud.

Nõue eelarves näidata summasid ja kalkulatsioonid peab üksikasjaliselt, pole juhuslik, ega mõne tuju tulemus. Mida üksikasjalisem on nomenklatuur ja tema juurde nõutud kalkulatsioonid, seda vähem saab näidata eelarvet ebarealaalsema, mida vanasti, mil praegune kord veel ei maksnud, ohtrasti tehti. Tulude osa puhuti kunstlikult üles, et aga võimalikult suurendada kulude poolt. Niisuguse majapidamise viisi tagajärjed on nüüd käes: maksuraskused, millest mõni omavalitsus oma jõul ei saa kuidagi jagu ja millest ülesaamiseks tuleb tarvitada erakordseid abinõusid kuni volikogude tegevuse seismapanemiseni ja omavalitsuste täidesaatva organi määramiseni. Praegune nomenklatuur ei võimalda enam endise aja vabu hüppeid. Eelarvest selgub, näiteks, kui suur oli vastav tulu endisel aruandeaastal, s. o. kui palju tegelikult raha laekus; kui aga arvatakse, et vastav tuluallikas hakkab äkki rohkem raha andma kui varem, siis peavad kalkulatsioonid näitama, kust ja mispärast vastav ala annab arvatavasti rohkem tulu kui varem ja kuipalju nimelt. Kulude osa näitab oma üksikasjalikkusega ja kalkulatsiooniga, kas pole liialdatud kuludega, kas volikogu ja valitsus talitavad nagu korralik peremees või pillavad nad raha sinna, kus seda pole vaja.

Peab ütleva, et eelarve detailiseerimine ühes nõuetavate kalkulatsioonidega ka väikseima kulu ja tulu juures on kasu toonud kõigepealt omavalitsustele enestele. Paljud vallavalitsuse liikmed on nende ridade kirjutajale seletanud, et need üksikasjalised kalkulatsioonid on neile annud selge pildi vallaomavalitsuse majapidamisest, on neile näidanud, kus

ja milles seisavad senise majapidamise puudused ja nõrgad küljed. Mõistagi kergendavad need üksikasjad tunduvalt järelevalveasutuste tööd eelarvete kontrollimisel ja kinnitamisel. Lõpuks annavad arvatiused asjast huvitatud kodanikule selge ülevaate selle kohta, kuhu kulutatakse raha, mis kodanik oma vallale või alevile maksab mitmesuguste maksude näol.

Mis nüüd puutub valla- ja aleviomavalitsuste eelarvete koostamise üksikasjusse, siis olgu allpool juhitud tähelepanu mõningaile puudusile, mis võrdlemisi tihti esinevad meis eelarveis ja mis on enam-vähem kõik tingitud kas kalkulasioonide puudumisest või puudulikkusest või aga tulude-kulude paigutamise sarnaste peatükkide, paragrahvide või punktide alla, kuhu need sisult ei kuulu.

Korraliste tulude osas puudub I peatükis (maksud) tihti täpsemad kalkulasioonid. Jätakse nimetamata maksustatud kinnisvarade liigid ja tähendamata nende puhtakasurublad või muud väärtused (alevitel § 1—3, valdadel § 1 ja 2). Isikumaksu märkimisel (alevitel § 19, valdadel § 4) jätakse tähendamata maksustatud isikute arvud ja maksumäärad, kusjuures tihti ei märgita, millal ja missuguse volikogu otsusega need maksud määrati, selle asemel tuuakse eelarve vastuvõtmise otsuse protokoll number ja kuupäev. Alevite eelarveis puudub § 8—18 (maksud vooriäridelt, eraisikute hobustelt ja sõiduriistadelt, koertelt, jalgrattailt ning mootorsõidukeilt, paatidelt ja süstadelt, kuulutusilt ja reklaamilt, veo- ja kandekauplejailt, kogukondlike kaalude tarvitamise eest, suvitajailt, turgude, tänavate ja platside tarvitamise eest müügiakohtadeks, lõbususilt) all maksustatud objektide nimetus ja arvud, maksumäärad ja volikogu maksustamise otsused ning viimaste kinnitused. Valdade eelarvetes puuduvad § 5—11 (maksud äriliselt tööstusettevõttele, aurumasinailt, mootoreilt, jalgrattailt, veoäripidajailt, sõiduhobuseilt, tõldadelt) all maksustatud objektide nimetus ja arvud, maksumäärad ja volikogu maksustamise otsused ning viimaste kinnitused. Sarnaseid kalkulasioonideta, või puudulike arvatlusiga varustatud tuluparagrahve leidub valla- ja aleviomavalitsuste eelarvetes peale tähendatud eelarve osade suurel arvul veel mujal, kuid nende üksikasjaline loetelu viiks liiga kaugele. Juba tähtsaimas tulude osas — maksude

alal — kalkulasioonide puudus näitab, et igal pool ei võeta asja tõsiselt, et katsutakse ikka veel tulusid huupi võtta eelarvesse, lootuses muidugi, et kui volikogu asja läbi laseb, siis ka järelevalveasutused pigistavad silmad kinni.

Muide paar sõna maksudest. Näib, nagu oleks neid liiga palju või õigemini, et praegu veel määratakse ja võetakse makse objektidelt, mis pea sugugi ei anna tulu, ja milliste maksude määramine ja võtmine sünnitab rohkem kulu ja tööd, kui asi seda väärrib, näiteks maks tõldadelt. Eelpooltoodud loetelus puuduvad maksud, mis on ühenduses Jahiseadusega.

Tulude osas juhtub tihti ebaõieti tulude paigutamisi sarnaste punktide, paragrahvide ja peatükkide alla, kuhu nad oma iseloomult ei kuulu. Kõige enam patustatakse siin peatükkide lõppu (vormides nimetuseta jätetud) paigutatud paragrahvide ja mitmesuguste tulude (ptk. VIII) peatüki alal. Mõned vallad paigutavad, näiteks, I peatüki lõppu § 16 alla maksu jalgrattanumbreilt, olgugi et selleks on olemas eripunkt samas peatükis (ptk. I § 8). Sama jalgrattamaks esineb mõne valla eelarves veel VI peatükis § 3 p. 4 ja 5 all või sama peatüki § 5 all. On küll arusaamatu, kuidas säärane maks võib sattuda tuludesse heakorra alal! VIII peatüki alla viivad mõned vallad kõik tulud, mida nad ei oska paigutada vastavate teiste peatükkide alla, nii et sinna satub: isikumaks, jalgrattamaks, tööstusmaksu viivitusprotsendid, koolisaali üür, tulu inventari müügist, jooksva arve protsendid, tasud hääleõiguslike kodanike nimekirjade pidamise eest jne., peale selle veel „juhuslikud ja ettenägemata tulud“, tähendamata kellelt või millelt võidakse saada sarnaseid tulusid, mille arvatluse järgi ja mis alusel need saadakse. Nende „juhuslike“ tulude olemasolu eelarves äratab alati kahtlust, tihti need pole muud kui varjatud puudujääk. Üldiselt peab sedasama märkima ka aleviomavalitsuste eelarvete kohta.

Erakorraliste tulude all jätakse nii valdades kui alevites tihti tähendamata, milliseid varandusi müüakse, milliseid erikapitale ja milleks kasutatakse, kellelt ja milleks toetused ning laenu saadakse, milliste volikogu otsuste alusel müüakse varandusi, kasutatakse kapitale ja tehakse laene, kellelt ja millal need otsused on kinnitatud.

Samad puudused, mis esinevad eelar-

vete tulude osas, tulevad tihti nähtavale ka, eelarvete kulude osas.

Korraliste kulude all esineb kalkulatsioonideta või puudulikkude arvatlustega hulk summasid. Selleks mõningad näited. Alevite eelarvetes leiame I peatüki all tihti „mitmesuguseid kulusid“, kusjuures kuskilt ei selgu milleks need summad mõeldakse kasutada ja mis põhjal nad esitatud suuruses on välja arvatatud. Valdade eelarvetes leiame I kulupeatüki all sageli kulusumma nimetusega „mitmesuguste komisjonidele“ ja „muud päevarahad“; puudub igasugune arvatlus missuguste komisjonidele, mitmele liikmele ja mitme koosoleku eest on määratud päevarahad. II peatüki all tuuakse personaali palgad tihti paušalsummas, märkimata kellele kui palju palga makstakse, missuguse volikogu otsusega need palgad on määratud. Sama peatüki § 5 p. 2 ja 3 all jätavad nii vallad kui alevid tihti tähendamata küttevälgustusainete hinna. V peatüki (haridus) lit. A § 1 (algkooli majanduslikke kulusid) all jätavad vallad ja alevid sageli märkimata, millistele omavalitsustele milliste algkoolide majanduslikke kulusid, kuipalju tasutakse igapähele ja millise korralduse alusel. X peatüki lit. A ja B valdade eelarvetes ja XI peatüki lit. A ja B alevite eelarvetes jäetakse tähendamata, missuguseile pankadele, asutustele või isikuile mil aastal ja milleks saadud laenu või millise võla milliste osade kui suured kustutused ja kui kõrged protsendid tasutakse, kuigi vormid eriliselt täpselt sisaldavad kõik need andmed; mõne eelarves märgitakse protsentide (lit. A) või laenude (lit. B) tasumise all vaid väga lakooniliselt „mitmele pangale“.

Väga sageli juhtub alevi- ja vallaomavalitsuste kulueelarvetes ka summade ebaõieti paigutamisi. Selleks vaid mõningad, eriti silmatorkavad näited. Nii alevid kui vallad armastavad II peatüki § 4 p. 5 alla viia kõiksugused kulud, mis iseloomult kuuluvad sama paragrahvi teiste punktide alla, nagu „Riigi Teataja“, „Maaomavalitsuse“, „Eesti Politsei“ jne. tellimine (kuulub p. 4 alla), paber, pliatsite, tindid, sulgede muretsemine (kuulub p. 1 alla), üks vallavalitsus paigutas siia miskipärast isegi karjamaa aia parandamise. Paljud vallad paigutavad sama peatüki § 6 ja 7 alla kulud hobusepasside, isikutunnistuse plankettide ja jalgrattatunnistuste muretsemiseks (kuuluvad § 4 p. 1 alla), kirjutusmasina mu-

retsemiseks (kuulub § 5 p. 5 alla), valla- ja remondiks ja hoonete paranduseks (kuuluvad § 5 p. 6 alla), materjalide veoks (kuulub § 5 p. 2 alla, kui materjalid veetakse vallavalitsuse ruumide kütteks, ja § 5 p. 6 alla, kui materjalid veetakse hoonete paranduseks), maa rendiks ja maksudeks (kuulub § 5 p. 8 alla nimetusega „maa rent ja maksud“) ja muidugi veel „ettenägemata kuludeks“ ja „muudeks kuludeks“, mis on ebamäärane ja ülearune, sest on raske ette kujutada, missuguseid ettenägemata kulusid kõnesoleva peatüki juures võib ette tulla. Need „ettenägemata kulud“ paigutatakse aga eelarvesse „nii samuti“ ja „igaks juhuks“, arvesse võttes, et peatüki lõppantud vormides näib seda nagu lubavat. Mõned vallad on paigutanud III peatüki lit. B (vallakohus) § 6 alla kulu nimetusega „nekrutite korterirahad“ (tuleb paigutada sama peatüki lit. A § 3 alla nimetusega „kaitseväekohustuste täitmine“). Milliseil kaalutlusil need korterirahad paigutati just vallakohtu (valla vaestelastekohtu) kuludeks ettenähtud ossa, jääb arvatavasti eelarve koostajate igaveseks saladuseks. Alevite eelarvetes esineb kulude V peatüki lit. C § 4 p. 7 (kinnitus tule vastu) all ekskursionsi kulusid, mida võib paigutada sama liitri § 11 alla; sama peatüki ja liitri § 4 p. 8 all esinevad jõulupuu kulud, mis ometi pole majapidamise kulu, vaid kuulub sama liitri lõppu § 11 või järgmise vaba paragrahvi alla.

Erakorraliste kulude osa kohta alevite ja valdade eelarveis tuleb tähendada, et seal on tihti jäetud tähendamata erakorraliste tulude paragrahvid, mille arvel erakorralised kulud tasutakse, vallavolikogu otsused, millega erakorralised ülesanded määrati. Erakorralised kulud on tingitud erakorralisist tuludest. Kui erakorralist tulu ei ole, ei saa olla ka erakorralist kulu. Kui eelarves ettenähtud erakorralist tulu ei saa, siis erakorraline kulu tema arvel peab jääma tegemata. Kui mõni ülesanne teostatakse osalt harilike korraliste, osalt erakorraliste tuludega, siis sellele vastavalt peab ka kulud paigutama kahte eelarve ossa — korralisse ja erakorralisse ossa. Kurioosumina olgu märgitud, et üks vald paigutas erakorraliste kulude ossa surnuteki muretsemise, mis muidugi kuulub korraliste kulude VI ptk. lit. A § 9 alla.

Vaatamata sellele, et loetletud puudusi on alevi- ja vallavalitsuste tähelepanu

juhitud küll üksikkirjadega, küll — ja väga põhjalikult — ringkirjadega (vt. Kohtu- ja Siseministeeriumi administratiivosakonna ringkiri 31. oktoobrist 1933 Nr. 1144 alevivalitsustele ja sama osakonna ringkiri 17. jaanuarist 1934 Nr. 1665 vallavalitsustele), pole kõik alevi- ja vallavalitsused asja veel südamesse võt-

nud ja täie tõs.dusega eelarve nomenklatuuri läbi mõelnud ja täitnud. Eelarves peegeldub väga tähtsal määral omavalitsuse tegevus ja tema koostamises — korralikkus ja viis, kuidas omavalitsuse asju üldse aetakse. Seda ei tohiks eelarve koostamisega ametis olevad isikud kunagi unustada.

Omavalitsuste tegelasi.

Jaan Nugis †

3. oktoobril lahkus jäädavalt üks vanemaid omavalitsuse ja seltskonnategelasi — Abja vallavanem Jaan Nugis ja 8. oktoobril sängitati ta mulda Penuja koguduse kalmistule, saadetuna peale omaksete, sugulaste ja sõprade veel vallavolikogult ja seltskondlike organisatsioonide esindajate poolt.

Lahkunu oli sündinud Abjas 29. märtsil 1872. a. taluomaniku pojana ja oli nüüd ise isalt päritud talu omanikuks

ning pidajaks. Jaan Nugis oli üks neid, kelle töövoime ja viljakus avaldub eriti vanemates aastates. 1921. a. valiti ta Abja vallavanema abiks, 1924. a. vallavanemaks ja viimases ametis püsis ta pidevalt kuni surmani. Vallavanema ameti kõrval oli ta alates 1926. a. Abja Vastast. Kinnituse Seltsi esimeheks ja 1930.—1934. a. E. Maaomavalitsuste Liidu nõukogu liikmeks. Ka muudes seltsides ja organisatsioonides oli ta liikmeks ning toetajaks ja mitte ainult nõuga, vaid jõudumööda ka rahaga.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 32. Vanuse ülemmääraks omavalitsuse teenistuses. Kas on lubatud vallaomavalitsuse teenistuses pidada pensioni õiguslist isikut, kes on üle 60 a. vana, kui ei, siis, kas peab tema ise teenistusest lahkuma või peab valdomavalitsus selleks samme astuma?

J. vallavalitsus.

Vastus: Kuna omavalitsuste teenijate kohta ei ole maksvad riigiteenijate seaduse normid ja omavalitsuse teenijad seisavad teenistuses eraõiguse alusel, siis ei ole takistusi üle 60 a. isiku vallaomavalitsuse teenistuses olemiseks, kui vallavalitsus sellega nõustub.

Küsimus nr. 33. Isikumaksu sissenõudmisest. Mees ja naine on isikumaksu maksnikud. Esimesel neist pole mingisugust teenistust, elab oma isa talus, kust saab töö tasuks ülalpidamise ja riietuse. Nii tema enda ütetus. Varandust mingisugust ei ole, millest saaks sissenõuda käesoleva aasta isikumaksu võlga. Naine on vist keskkooliõpetaja. Teenib kena palga ja tasub vabatahtlikult ära oma isikumaksu. Kas saab temalt sundkorras sissenõuda ka mehe isikumaksu võlga? Abieluvaranduse lahutust ei ole.

Vastus: Naise teenistusest ei ole mingisugust seaduslikku alust mehe isikumaksu võlga sisse nõuda, vaid seda võib nõuda ainult kas ühisvarandusest või mehe teenistusest.

Küsimus nr. 34. Vallavolinikule sõiduraha maksimisest. Vallavolinik, kes valitud vallavolikokku maa elukoha järele, ja tegutseb ka valla revisjoni komisjoni liikmena, omab vallas talu, kus töötab oma vabadel tundidel. Linnas aga on tema palgalises teenistuses. Vallavolikogu koosolekuile ja vallavalitsust revideerima tuleb tema suuremalt jaolt omast talust. Millise elukoha järele tuleb temale maksta vallavolikogu ja revisjoni komisjoni koosolekuile ilmumise sõiduraha?

K. v.

Vastus: Sõidu- ja päevaraha vallavolikogu ja revisjonikomisjoni liikmetele koosolekutele käimiseks tuleb maksta nii nagu vallavolikogu määranud. Sõidu- ja päevaraha määramine ja normeerimine oleneb vallavolikogust enesest, ta võib seda määrata ainult oma valla piirkonna ulatuses või kaugemale, või ka sootuks määramata jätta.

Küsimus nr. 35. Arvete korrespondeerimisest. Memoriaali sissekanne algab:

Kassa arve

Mitmele arvele.

Kassa sissetulekud 16. aug 1935. a.

Kinnisvarademaksu arvele

laekunud 1935. a. maksu kr...

laekunud 1935. a. viiv. % kr...

Rohkem sel päeval eriarvelisi sissetulekuid ei ole.

Kas eeltoodud näites poleks õigem teha järgmine sissekanne:

Kassa arve

Kinnisvarademaksu arvele

Kassa sissetulekud 16. aug. 1935. a.

laekunud 1935. a. maksu kr....

laekunud 1935. a. viiv. % kr....

Kuidas viimasel juhul, selle õigeks osutudes, teha pearaamatu kassa arve deebet poole sissekanne? Ei saa vormist kinni pidades kirjutada „Mitmele arvele“, nagu näeb ette arvepidamise korras toodud vorm.

Abisekretär X.

Vastus: Vallavalitsuste arvepidamise korra (RT 23 — 1932) § 26 teise lõike p. 3 ja § 30 nõuavad läbikäikude kandmist nii memoriaali kui pearaamatu arvetele nende arvete nimetusega, millistega korrespondeeritakse. Kui tegemist on ainult kahe arvega, siis peab sissekanne nii memoriaali kui pearaamatusse sisaldama ka ainult nende nimetusi. Arvepidamise korra eeskujudes on küllalt näiteid korrespondeerimistest nii mitme arve kui kahe arve vahel.

Küsimus nr. 36. Surnult leitud isiku surma selgitamisest, surnu matmisest ja surma registreerimisest. Juhusel kui leitakse maantee kraavist isik surnuna, surma kindlaks tegemiseks esimesena tulevad kohale, kus on olemas jsk. arst ja konstaabel, kellede poolt tehakse esimene ülevaatus. Kuidas toimitakse peale ülevaatus surnuga? Kuhu ta viiakse kui oletatakse mõrva? Kes hakkab juurdlema seda asja, kas kohtu-uuriija või politsekomissar? Kelle poolt antakse luba matmiseks ja kellele, kas omaksele või perekonnaseisumetnikule? Kas ametivõimud annavad matmise loa ainult siis välja, kui arstide ekspertiis on lõpetatud või võivad nad ilma arstide ekspertiisita luba matmiseks välja anda? Kas ainult politsei teadaande põhjal saab valla perekonnaseisumetnik surmaakti koostada ilma omakse allkirjata?

L. M-st.

Vastus: Kriminaalkohtupidamise seaduse (RT 89 — 1934) järgi iga sündmuse kohta, mis sisaldab süüteo tunnuseid, alustab juurdlust kohalik konstaabel, või kriminaal- või poliitilise politsei assistent, või neist kõrgem politseiametnik, kellele sündmusest teatatud või kes selle ise avastanud (§§53 ja 67). Juurdlust toimetav polit-

seiametnik teatab asjast, mis ületab jaoskonna-kohtu alluvuse, viibimata, igal juhul mitte hiljem kui 24 tunni jooksul, prokuratuuri esindajale, kes juhib ja korraldab juurdlust ning süüteo selgumisel lasab anda juurdluse edasi kohtu-uuriijale (§§ 53 ja 64). Isiku surnuna leidmisel ja mõrva oletamisel selgitab surma põhjusi ja korraldab laiba läbivaatamise kohtuarsti poolt kohtu-uuriija (§§ 130, 132, 138, 140), kes seesugusel korral annab ka loa laiba matmiseks sellele, kes matmise toimetab, või jätab matmise korraldamise ja surma registreerimise politsei hooleks. Surnute matmine ei ole perekonnaseisumetniku kohuseks, tema ülesandeks on vaid surma registreerimine, milleks surnu leidmise korral politsei või kohtu-uuriija teatavad perekonnaseisumetnikule Perekonnaseisu seaduse (RT 191/192 — 1925) §§ 54 ja 55 ettenähtud andmed surmaakti koostamiseks, millisel aktil ei nõuta teataja allkirja, see on teadaandel, Surma muudelt teatajatelt perekonnaseisumetnik peab nõudma arstliku surmatunnistuse juhtumitel, mis nähtud ette Matmise seaduse (RT 62 1935) § 3. Arstid on kohustatud andma surmatunnistusi Arstlikkude surmatunnistuste määruse (RT 59 — 1935) alusel.

Küsimus nr. 37. Vallasekretäri puhkusele minekust ja asendamisest. Kui vallasekretär läheb suvepuhkusele ning teatab vallavalitsusele, et tema asetäitjaks on lubanud olla naabervalla sekretär. Kuna maavolikogu määrus ütleb, et sekretäri puhkusel olekul täidab tema kohuseid abi ehk selle puudusel naabervallasekretär. Kumb peaks siis määruse järele olema sekretäri puhke ajal tema kohustetäitjaks, kas abi või naabervallasekretär? Kas alla 20 aasta abi saab olla sekretäri kohuste täitja?

X vallasekretäri abi.

Vastus: Vallasekretäri puhkusele minek ja asendamine oma abiga või naabervallasekretäri võib toimuda nii kuidas lubavad vallavalitsus ja maavalitsus, ilma nende loata ei ole õigust sekretäril minna puhkusele ega kellegil teda asendada. Vallasekretäri asendajaks võivad olla kutseline abi või naabervallasekretär. Vallasekretäri kutseksamile ei lasta ega vallasekretäri kutset ei anta isikutele, kes ei ole täisealised, s. o. 20 a. vanad, järelikult ei saa täita ka vallasekretäri kohuseid tema abi, kes on alla 20 a.